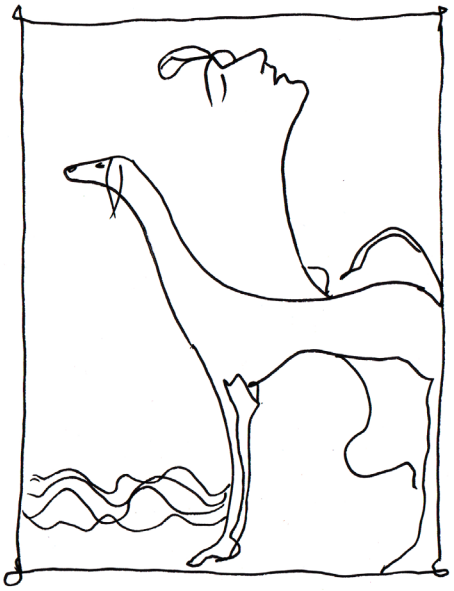

پاشلا تەبیعەتێدا

چیرۆکێن ئوسفێ بەکۆ
ناسح حوسێن سلێمان لە ئەلفوبێی کریلکییەوە
کردوویەتی بە ئەلفوبێی ک. ناوەڕاست و
فەرهەنگۆکێکی بە زاری ک. ناوەڕاست و زاری
کرمانجکی/ زازاکی بۆ داناوە.

من کەریێ پەزێ خوە بەردابی ناڤ پاشلا تەبیعەتێ یا خەملی، ئەو خوەڕا شیرن دچەڕیان، ئەز ژی قاسەکێ هەنژیم، هەو پێ حەسیام - یەک سورتێ من ڕادموسە...

- ئا، سەبرا دلێ من، تو هاتی؟

من ترێ گوومانا دلێ من هەڤالاڕا هاتیە چنینا پنجارێ، جورەکی مەجال دیتیە، هاتیە بال من.

لێ چ دیت؟..

قۆلۆیێ منی ئامن سەر لەپێ خوەیە پاشن کەتی، مینانی مەرییا ڕاست چەعڤێ من دنهێڕی.

- هـ، قۆلۆ جان، چ هەیە؟ - من ژێ پرسی. ئەوی دێلا خوە زوو - زوو حەژاند، چەند جارا کرە عەوتی، زمانێ خوە دەرخست و بەرب ژێرێ نهێڕی.

من ژی وێ تانگێ نهێڕی، دیت چەند سیار دوورڤا بەرب ب مە تێن.

ئەز و قۆلۆ پاشلا تەبیعەتێدا بوون، هم وەختێ ئۆغرا مە گران، هم ژی وەختێ شایە.

«هەی دنیا، چقاس عەجێبێ تە هەنە!...» من خوە خوەڕا گۆت و ڕابوومە پییا.

بیرا من دچوو ئەز خولام بووم

مقیم بیرا من دچوو، وەکی ئەز خولام بووم و تشتەکی من تونە بوو، وەکی بێ خوەیی و

بێ خودان بووم.

ژ جاهلێ خەلقێ تو تشتی پاشدا نەدمام. خەلقێ ئەز بیر دانیم تەنێ وی چاخی، گاڤا خەباتەکا وانە گران یانێ تەمیکە فەرز هەبوویا.

جارەکێ هەڤالەکی منی خولام منرا گۆت:

- تەرا ڕاست بێژم، ئەز حەڤسوودیا تە دکم. — من گۆ: - «حەیران، بۆنا چ؟ ئەز کیمە؟» — ئەوی گۆت: «وەکی ئەو بەژنوبال، بەدەوییا تە، ئەو قەوات و حونورێ تە ئێ من بوونا، لۆ نها زووڤا ئەز ببووم زەڤێ ئاغاکی...»

وەعدەکی شووندا من تەخمین کر، وەکی ناڤا قیزێ گوندێ مەدا تەنێ چەعڤێ بەدەوەکێ ل منە. چقا جارا، گاڤا ئەو ڕاستی من دهات، من تەخمین دکر، وەکی کەسەرەکە کوور دلێ وێدا هێورییە، لێ خوە زەفت دکە.

جارەکێ ژی تەڤی هەڤالا، خاس و قوماش خوە کری، ڕاستی من هات. ئەوێ خوەست نێزیکی من بە، لێ جیێ خوەدا سەکنی و ڕاست چەعڤێ من نهێڕی. گەلەکی نەڕەحەت بوو، تەیێ بگۆتا ژ تشتەکی نەڕازی و مەعدە کریە. نهێڕی، نهێڕی و ب دلەکی شکەستی ڤەبەشری. هەما وی چاخی هەڤالێ وێ ئاڤڕوو دانە من و ئەو برن، چوون.

من تەخمین کر، وەکی هەڤالێ وێ عەیبا خولامتییا من دانە ڕوویێ من.

لێ تەبیعەت زۆرە، یا خوە دکە.

منرا دگۆتن: «ئێڤاری، گاڤا تو ڕوونشتبووی حافا گێلی، تە بلووری دخست، قیزا فلانکەسێ ل پەیێ بلوورلێخستنا تە ددا... خوەست بزانبم، گەلۆ ئەو تەنێ بلوورلێخستنا من حز دکە؟ دقەومە سبێ ژی ئەو من حز بکە؟ کا کی سەرەدەریێ ل فەنێ ڤێ دنیایێ دکە؟ و من هێ زۆر دا بلووری و کلاما.

ئەز مقیم حەیرا وێدا بووم. ل بیرا من دچوو، وەکی ئەز خولام بووم و تشتەکی من تونەبوو، وەکی بێ خوەیی و بێ خودان بووم.

تیرەمەعر

بهارە، گاڤا ئەم دەردکەتن زۆزانا، چەند ڕۆژا پەز و دەوار دۆلگادا هینی هەوا سار دکر، پاشێ دچوونە وەرگێ هیملی. دو ڕۆژا نەکشاند، بەرف باری، چیا و گێلی سۆم کر. دبە هێرسا تەبیعەتێ ڕابووبوو سەر زۆزانڤانا، کو ژ وەعدە هنەکی زووتر هاتبوون وارگا. لێ تەبیعەت ژی خەیسەتێ خوەڤا عەینی مینانی دێ و باڤێ مەرییا دلۆڤانە، ڕاستە، جارنا هێرس دکەڤە، لێ ئەولەدێ خوەرا کینێ ناکشینە.

پەی ڤێ بەرفێرا ئیدی هەوا خوەش بوو.

من بەرخێ خوە بەردابوو ناڤا هێشنایێ، ئەو خوەرا خوەش دچێریان، من ژی پالدایی ل پلتکێ عەورا و عەزمانێ هێشین دنهێڕی، گوهداریا ویتە - ویتا تەیرادا، خولە - خولا ئاڤا جەو و کانییا دکر.

فکرێ خوەڤا ئەز پەی وان پلتێ عەورا دچووم و من ترێ قەی ئەو ژی بەڕەدایی ل ڕوویێ عەزمین خوەرا دچێرن.

پلتکێ عەورا جارنا هێدی - هێدی دگیهشتنە هەڤ، دبوون گۆلنگە و مینا بەرخ و پەزێ، کو گەرم زۆرێ دده وان، دجڤیان و دکەتنە کوریێ. جارنا ژی ئەو ژ هەڤدو دقەتیان، مینانی مەعرا درێژ دبوون، دکشیان، دچوون، ئوندا دبوون. جارنا بڕ دبوون، تەیێ بگۆتا گور کەتیە ناڤ. جارنا ڕەنگێ خوە دگوهاستن، ناڤا هەوێدا دبوونە مینانی کوولیێ بەرفێیە مەزن، ئێ کو زووترێ وێ ژۆردا بکەتانا. جوڕێ

خوه دگوهاستن، دبوونه بازرگان، هەسپ، بزن، مى، كالەمێر، لۆ چ زانبم ئيدى چ...

تەيێ بگۆتا قەى ئەز ل سەر گەميكە بەلكانێ، ناڤا بەحرێدامە و تەماشا عەورا دكم. پاشێ سەر هێشناييێ دەڤەروو ڤەدلەزيام و ئاليێ بەرخا دنهێرى، ئێ كو كتۆكتۆ ببوون، خوەرا خوەش دچێريان.

نشكێڤا ل سەر چەند گاڤا، رەخ كەڤرەكينە، زەعفى مەزن، ناڤا هێشناييێدا نەخشەكى پڕ بەدەو بەر چەعڤێ من كەت. خوەست ڕابم، بنهێرم چكا چكە، لێ فكريم: «دبە ژ بەر چەعڤا ئوونداكم»، من خوە عەگلە كر، ڕانەبووم. من گۆ دبە پەرێ تەيرەدەكە بەدەو بە، كەتيە، يانێ تێلێ كەوكانيانە،قەتەكى بەنێ پشتا ژنايە. وان متالادا بووم، من هەو ديت ئەو تشت ژ جى لەقيا. من گۆ قەى با لێخست وەلگەڕاند، جوڕێ نەخشێ خوەڤا هاتە گۆهاستنێ. پێڕا پێڕا تەخمين كر ئەو تيرەمەعرە، ئەو هێ زەعف بچووك و گەلەك بەدەو بوو... من هەر تشت بير كربوو، ل وى تيرەمەعرى تەماشە دكر. تيرەمەعر جارنا دبوو گولوك، سەرێ خوە بلند دكر، زمانێ خوە مينانى تێلەكى زراڤ دەردخست، پۆچا خوە دحەژاند، ل كێڤر دئاليا، خوە گەرم دكر. گليێ مەزنا كەتنە بيرا من، وەختێ نفرى دكرن، دگۆتن.: «بەلكى تيرەمەعر تە خە!».

هەرنەيسە، بەدەوييا وى تيرەمەعرى من خوەش هات. ب جوڕەكى فەسال من ئەو گرت. ئيدى وەختا بێريێ نێزيك دبوو. من بەرخ تۆپى سەر هەڤ كرن، بەرێ خوە دا زۆمێ.

تيرەمەعر دەستێ منا شا دبووم. لێ گاڤا دكەتە بيرا من، كو ئەو مەزن بە وێ مەريا خە، ژەعر دادايى كە، ئەز زەعف بەر خوە كەتم، فكريم: «نە دنيا بێ حەساب مەزنە، هەر كەس ژى دكارە ڤێ دنيا فرەدا بژى. خراڤى چرانە؟».

وەكە سەعەتەكە شووندا مە بهيست، كو ئەو چيێ من بەرخ دچێراند، مەعر يەكى خستيە. مەزنا گۆتن، كو ئەو دبە هەما خووت ماكا وى تيرەمەعرى بە، كو حەيفا خوە ژ مەريا هلدايە.

تيرەمەعر دەستێ منا شاشمايى ئەز جيێ خوەدا مام، دفكريم: «ئەز وى تيرەمەعرى بەردم، گەڤەر كم، يانێ وەعدەكى خوەيى كم»...

خەزال كارا خوە دگەڕيا

سەرێ سيپانێ - خەلاتێ مژ و دوومان بوو. گوڕينا عەورا بوو، كو شووريێ خوەيى برووسكێ چيا و زنارا دخست. تەبيعەت قەى بۆنا نە تو تشتى سەر تەڤا هێرس كەتبوو.

تو ڕوحبەر، قول و بەندە ل وان دەرا كڤش نەدبوون.

ناڤا وێ مژ و دومانێدا هەر تەنێ خەزالەك، كى زانە چاوا وى چاخى واندەرا بيتەر ببوو، دقەومە ژ بەر گولا نێچيرڤانەكى، يانێ ژ گورەكى ڕەڤى بوو.

خەزالا بريندار ب كالين هلكشيا سەر زنارەكى و ژ وێدەرێ مينا كەڤرەكى هاتە خارێ....

سەرچاوە: ئوسڤێ بەكۆ، بەرخڤان، ١٩٨٧، ئێريڤان.

فەرهەنگسازى:

كەرى: مێگەل؛ كەريێ پەز: مێگەلەمەڕ. زازاكى: قەفلێ پەزى. تەرش.

پاشل، همبێز، هەمبێز: ئامێز، هامێز. زازاكى: ڤەركە.

وەکی: (وەکی، وکی/ هەولێر؛ وکی هاتم پێت دەڕێم، کە هاتم پێت دەڕێم.)، کە، کو، کرمانجکی/ زازاکی: کو.

سورت، سورەت، دیم، دێم: ڕوخسار. زازاکی: ئالشکە.

قاسەکی: کەمێک، تۆزێک، چەندەک، کرمانجکی/ زازاکی: قاندێ.

هەنژیم: بۆرژام، لەخەوڕا چووم. کرمانجکی/ زازاکی: بوسایش، هەون راشیایش.

هەو نەحەسیام: ئەوندە نەحەسامەوە. کرمانجکی/ زازاکی: بیندایش؛ من هەندە هەیرا بینا خۆ نێدای.

دچەڕیان: دەلەوەڕان. کرمانجکی/ زازاکی: چەرانێ.

من تڕێ: وام زانی. کرمانجکی/ زازاکی: م ناهەوە زانانێ.

١ - ئامن: بێوەی، ٢ - ئامن (ع.: ئەمین)، باوەڕ: باوەڕ.

پەیێ: جوڕە، ئاوا؛ شێوە، جۆر. کرمانجکی/ زازاکی: ونا، تەور.

چنینا پنجارێ: چنین/ ڕنینەوەی ئەو گیاوگۆڵی بەهاری؛ پنجارڕ: ئەو گیاوگۆڵانەی کە لە بەهارانادا دەڕوێن و دەخورێن، وەکوو: کاردی، کەنگر، تۆڵەکە و ...: کرمانجکی/ زازاکی: چینایشێ پنجاری.

قۆلۆ: ناوی سەگەکەی ناو چیرۆکەکەیە.

مینانی، مینا، نۆڵی، نۆڵا، وەکی: وەکی/ هەولێر، وەکوو. کرمانجکی/ زازاکی: سەکە.

١ - تانگ: هندڕ، هوندڕ، هندا جهـ ئان دەرەکیز
٢ - تانگ، گۆڤ: هەوێز. کرمانجکی/ زازاکی: گەور، گۆمە.

زۆزانڤان: کۆچەر، ڕەوەند. زازاکی: زۆزانڤان.

هنەکی، پیچەک: قیچەک/ هەولێر؛ تۆزێک. زازاکی: تێکی؛ تایێ.

خەلقێ ئەز بیر دانیم: خەڵک بە بیریان دەهێنامەوە. کرمانجکی/ زازاکی: شاری ئەز ڤیر ڕا کەردیا.

ژ وەعدە هنەکی زووتر هاتبوون: لە کاتی خۆی تۆزێک زووتر هاتبوون. کرمانجکی/ زازاکی: وەختێ خوەدە تێکی لەزە ئامەبە.

گێلی: گەلی. کرمانجکی/ زازاکی: گەلیە، دۆلە، دالکە.

دوو ڕۆژا نەکشاند: دوو ڕۆژی نەبرد. دوو ڕۆژی نەخایەند. کرمانجکی/ زازاکی: دوو ڕۆژی نێ ئاند.

پلتکێ عەورا: پەڵەهەوران (پەڵەهەور). کرمانجکی/ زازاکی: تلپێ هەوری.

عەوتی: حەپی. کرمانجکی/ زازاکی: لاوا، کوتک لاوا.: سە عەوتی.: سەگ حەپی.

هیملی: بنەگە. کرمانجکی/ زازاکی: وارە.

وەرگێ هیملی: بنەگەی هەواران.

وارگا، وار: وار، هەوار. کرمانجکی/ زازاکی: وارە.

ئیدی، ئێدی: ئیدی/ هەولێر، ئیتر، کرمانجکی/ زازاکی: هنی.

تەیر، تەیروتەوال، چڤیک، قولنگ و ...: تەیر، باڵندە کرمانجکی/ زازاکی: تەیر، میچکە، مەوچکە.

گولوک: گرمۆڵە.

پۆچا خوە دەهەژاند: کلکی دەلەقاند.

زەڤێ ئاغاکی: زاوای ئاغایەک.

چکا چکە، گەلۆ، چییە: کوا چییە، کا چییە. کرمانجکی/ زازاکی: گەلۆ چیۆ.

سۆم کر: تڕی کر. کرمانجکی/ زازاکی: پڕ

تەیرەدەکە: باڵندەکە. کرمانجکی/ زازاکی: میلچکە، چووچکە، میرچکە، میچیک.

دەڤەڕوو، دەڤڕوو:، سەردەڤکی: لەسەردەم. کرمانجکی/ زازاکی: فەکنور، فەکنوور.

پاشێ سەر هێشناییێ دەڤەڕوو ڤەدلەزیام: پاشان لەسەر سەوزاییەکە لەسەر دەم ڕاکشام.

گەمیکە بەلکانێ: گەمییەکانی بەلقان، کەشتییەکانی بەلقان.

زەعفی مەزن: هەرەمەزن/ هەولێر: مەزنترین، گەورەترین. کرمانجکی/ زازاکی: خشنێر، تەورخشن.

خوەست ڕابم: ویستم هەستم. کرمانجکی/ زازاکی: من واشت ورزا.

وان متالادا بووم: لەو خەیاڵانەدا بووم. لەو بیرکردنەوانەدا بووم.

گەڤەر کم، (سکتر کم، بسەکتینم، سکتر بکەم/ بۆ دەوارا دهێتە گۆتن).: سەری پان بکەمەوە. (بۆ سەگ، کەر، هەسپ: بتۆپێنم).

دۆلگە، گوهێرێ سەر ڤەکری، ب کەفرا هاتیە

چێکـرن: هەوێـز.
پۆچ، دێل، تـەری: کلک؛ کرمانجکی/ زازاکی: بۆچ.
گۆلنگـە: گـەوە هـەور. کرمانجکی/ زازاکی: تلپێ هـەوری.
تـە خە، ل تەخە: پێوەی بدات. لێت بدا. کرمانجکی/ زازاکی: ت دەدا.
کێڤر، کەڤر، بەر: بەرد.
هەرنەیسـە: هـەر چۆنێک بـێ. کردکـی/ زازاکـی: کـەڕا، سیە
فەسـال، هێدیـکا، بهێدیـکا: ئەسپایی. زازاکـی: هێدیکـی، هێدیـا، هێدکـە، هێدیکاییـە.
خووت، خۆ، خوە، خو: خۆ، (ف.: خود). کرمانجکی/ زازاکی: خۆ.
مـن خوە ئەگلە کر: خۆم دا پـاش، خۆم گیـرۆ کرد. خۆم بـە پـاش خست، خۆم دا دواوە، خۆم دوا خست.
جـوڕێ نەخشـێ خوەڤـا هاتـە گۆهاسـتنێ: جـۆری نەخشـەکەی خـۆی گـۆڕی. کرمانجکـی/ زازاکـی: ڕەنگـێ خـۆ بەدەلنـا.
کەوکانـی (کانـی، کەڤرکانـی، کاڤکانـی، کونـی، کەڤرکەهنیـک، قانـک، قاهنـی، کانیـک، کووچانـک، بەرەقانـی): بەردەقانـی، قۆچەقانـی. کرمانجکـی/ زازاکـی: چەتەلاسـتیک.
هەرنەیسـە: هەرچۆنێـک بـێ، بـە هـەر حاڵ. هـەر کـو بـی. کرمانجکی/ زازاکی: وەلحاسـلی کـەلام.
ئـەز زەعـف بـەر خـوە کەتـم: زۆرم پـێ ناخـۆش بـوو. زازاکـی: ئـەز زاف خـۆ قـەر کەوتـا.
خـەزال کارا خـوە دگـەڕیـا: مامـز/ ئاسکەکە لەگـەڵ کارمامزەکـەی خـۆی دەگـەڕا. کرمانجکـی/ زازاکـی: خەزالـێ بزێکا خـۆ ڕەیـدا گـەیراینـێ.
مقیـم: (ع.: یەقیـن)، تەقـەز، پشتڕاسـت: پشتڕاسـت/ هـەول، دڵنیـا. کرمانجکـی/ زازاکـی: مـژت.
تەمی، تەمبێ/ هەولێر،شیرەت: ئامۆژگاری. کرمانجکی/ زازاکی: شیرەت.
زەڤ، زەڤـێ، زاڤـا: زاوا؛ کرمانجکـی/ زازاکـی: زامـا.
وەعـد: وەخت، دەم؛ وەعدەکـی: وەختەکـی؛ وەعدەکـی شـووندا: پـاش ماوەیـەک، پـاش وەختێـک. زازاکـی: وەخت، زەمـان.
حونور: حونەر/ هەولێر، هونەر. کرمانجکی/ زازاکی: قـەوات (ع: قـوەت): قـوەت، هێـز. زازاکـی: تاقـەت، هێـز، قـووەت.
بوونا: بووایە. کرمانجکی/ زازاکی: ببینی.
بـەدەوی (سپەهی، خوەشـکی، ڕنـدی/ ڕندکـی، جندیـی، جانـی، جوانـی، دەلالـی، لاوی) : جوانـی؛ بـەدەو: جـوان، جـان، : جـوان. کرمانجکـی/ زازاکـی: ڕنـدە، گـەوز.
هێوربیـە: حەواوەتەوە، حەوێینایۆ،حەوێنییش
چەعڤ، چاڤ: چاو؛ کرمانجکی/ زازاکی: چم.
خـاس و قومـاش: کوتـاڵ و جـاو، قومـاش و جـاو. زازاکـی: چیـت. چیـت و جـەو.
تەڤی: لەگەڵ. کرمانجکی/ زازاکی: پاب.
ڤەبەشـری: زەردەخەنەیەکـی هاتـێ. بزەیەکـێ هاتـێ. زازاکـی: بشـریا. بشـریایش.
بیتەر: دەرکەتن: بەدیارکەوتن، پەیدابوون، نیشتەجێبوون. کرمانجکی/ زازاکی: پەیدابوو.
کـی زانـە چـاوا وی چاخـی وان دەرا بیتـەر ببـوو: چۆن ئـەو دەمـی لێرە پەیدا بـوون. چۆن ئـەو کاتی لێرە دەرکەوتـن. چـۆن هاتبوونـە ئێـرە.
جارنـا بڕدبـوون: جارجـار/ هەندێـک جـار دادەبـڕان.؛ بڕبـوون: دابڕان. کرمانجکی/ زازاکی: گەگە/ گلاندی یـەو بینانـرا ئاقتیاینـی.
بیتـەر ببـوو: جیـوار ببـوو: کرمانجکی/ زازاکی: جا گرەوتـۆ.
کالیـن: قاڕیـن. زازاکـی: کاڤـری مەعرەنـی، مەعریایـش.، بزێکـێ قالەنـی، بزێـک: کار، بـزن: بـزە.